

Nr 6.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark; given Stockholms slott den 4 januari 1940.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1940.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Efter gemensam beredning med cheferna för försvars-, kommunikations-, ecklesiastik- och handelsdepartementen anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp:

I skrivelse den 21 februari 1939, nr 50, har riksdagen anmält, att riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts proposition nr 24 angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark. Riksdagens beslut har Kungl. Maj:t i cirkulär den 17 mars 1939 (nr 102) meddelat de centrala förvaltningsmyndigheter, vilka äga vård och inseende över kronan tillhörig fast egendom, till kännedom.

Bemyndigandet gäller för tiden 1 juli 1939—30 juni 1940. Liknande bemyndigande har av riksdagen jämväl tidigare under en följd av år meddelats för ett år i sänder. Bemyndigandet innebär bland annat, att — då för ändamål, för vars tillgodoseende enligt gällande lag annan än kronan kan förpliktas att efter expropriation avstå fastighet eller upplåta nyttjanderätt eller servitutsrätt, erfordras att kronan tillhörig mark tages i anspråk — förordnande om avstående av marken eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till densamma må, utan riksdagens särskilda hörande, meddelas i vissa fall av Kungl. Maj:t och i övriga fall av den centrala förvaltningsmyndighet, under vars vård och inseende fastigheten står. För mark eller särskild rätt, som sålunda avstås eller upplåtes, skall lösen eller ersättning som regel utgå på sätt i lagen om expropriation är föreskrivet. Sistberörda stadgande avser dock ej anläggande av järnväg eller anläggande eller förändring av allmän väg. Beträffande dessa fall gäller, att medgivande må, där så med hänsyn till särskilda omständigheter prövas skäligt, lämnas dels därtill att mark, som står under kronans omedelbara disposition eller tillhör någon av de under bruk eller bergverk för nödigt skogsfång upplåtna allmänningar eller någon av de genom domänstyrelsens försorg utarrenderade kronoegendomar, vilka icke upplåtits till stuterierna eller Vadstena krigsmanshusfond, må avstås eller upplåtas utan annan ersättning till kronan än att, därest och i den mån å marken växande skog ingår i överlåtelsen och det icke finnes skäligt annorlunda medgiva, ersättning för sådan skog skall utgå efter vederbörande myndighets bestämmande, dels o c k därtill att för företaget må kostnadsfritt begagnas sådana å kronans ägor belägna kalk- och stenbrott samt grustäkter, som kunna vara disponibla.

Jag torde i detta sammanhang få anmäla, att fråga uppkommit angående viss utsträckning av det Kungl. Maj:t givna bemyndigandet att förordna om avstående av mark från kronoegendomar m. m.

Enligt 7 § lagen den 13 juni 1921 (nr 299) om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfälliga ägor och rättigheter må delägare i sådan samfällighet, som avses i lagen, under vissa förutsättningar — bland andra på visst sätt kvalificerad majoritet — mot annan delägars bestridande besluta om avhändande av samfälligheten. Har boställe eller annat allmänt hemman del i denna, må beslutet emellertid icke träda i verkställighet utan att tillstånd därtill för berörda hemman lämnats i vederbörlig ordning. Härför kräves jämlikt § 77 regeringsformen beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen. Beträffande försäljning av kronan tillhörig under domänstyrelsens förvaltning ställd fast egendom, vilken icke är anslagen för visst ändamål samt ej heller på grund av befintlig skogstillgång eller annan särskild anledning bör bibehållas åt kronan, gäller emellertid enligt riksdagens beslut (R. skr. nr 242/1929) bland annat, att tills vidare, intill dess annorlunda kan varda beslutat, må efter Kungl. Maj:ts beprövande försäljas andel i en för flera fastigheter gemensam samfällighet, såframt andelen vid verkställd uppskattning finnes kunna betinga en köpeskilling av högst 5,000 kronor. Något motsvarande bemyndigande har icke lämnats Kungl. Maj:t beträffande avstående utan vederlag av andel i samfällighet. Oberoende av andelens värde är sålunda inhämtande av riksdagens medgivande här erforderligt i varje särskilt fall.

I skrivelser den 20 maj och 30 juni 1939 har domänstyrelsen underställt Kungl. Maj:ts prövning ärenden angående godkännande för kronans räkning av följande beslut om avstående utan ersättning av mark, däri kronan äger del, nämligen

dels ett av delägare i Vellinge bys skifteslag inom Vellinge socken av Malmöhus län — i vilket skifteslag ingå kronohemmanen $\frac{3}{16}$ mantal Vellinge nr 22 och $\frac{3}{4}$ mantal Vellinge nr 30 — vid sammanträde den 15 juni 1938 fattat beslut om avstående av vissa samfällda ägor till Vellinge kommun och Vellinge municipalsamhälle,

dels ock ett av delägare i Västra Värlinge bys samfällda kyrkosamlingsplats i Bodarps socken av Malmöhus län — däri kronan äger andel för kronobostället $\frac{5}{8}$ mantal Västra Värlinge nr 14 — vid sammanträde den 28 april 1938 fattat beslut om avstående av viss del av kyrkoplatsen till Bodarps församling.

Domänstyrelsen har tillstyrkt, att riksdagens godkännande av besluten, i vad dessa gällde ifrågasatt kronoegendomar, inhämtades, samt därjämte ifrågasatt, huruvida icke riksdagen lämpligen kunde bemyndiga Kungl. Maj:t att, då beslut enligt lagen om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga ägor och rättigheter fattats om avstående utan ersättning av viss mark eller rättighet, å kronans vägnar godkänna sådant beslut.

Statskontoret har den 26 september 1939 avgivit infortrat utlåtande i ärendena. Ämbetsverket har därvid förklarat sig icke ha något att erinra mot att framställning gjordes till riksdagen om avstående av de i ärendena ifrågasatt andelarna för kronohemman i samfälligheter. Statskontoret har vidare ansett praktiska skäl tala för bifall till domänstyrelsens förslag om ett generellt bemyndigande för Kungl. Maj:t att lämna medgivande till avstående av kronan tillhörig andel i samfällighet, då det i här avsedda fall merendels syntes vara fråga om obetydliga värden. Ett eventuellt bemyndigande borde likväl enligt statskontorets mening begränsas på sådant sätt, att spörsmål om avstående av någon andel av större värde jämväl framdeles komme att i varje särskilt fall underställas riksdagens prövning.

Ett bemyndigande av samma innebörd som det för innevarande bud-
getår meddelade torde böra äskas jämväl för tiden 1 juli 1940—30 juni 1941. Därjämte synes lämpligt att Kungl. Maj:t, i anslutning till vad domänstyrelsen och statskontoret föreslagit, hos riksdagen utverkar bemyndigande att, då enligt 7 § lagen den 13 juni 1921 (nr 299) om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter beslut fattats om avhändande utan ersättning av samfälld mark eller rättighet, däri kronan äger del, för kronans räkning godkänna beslutet. Såsom statskontoret förordat, torde bemyndigandet böra begränsas på sådant sätt, att spörsmål om avstående av någon andel av större värde jämväl framdeles skola underställas riksdagens prövning. För min del vill jag föreslå att bemyndigandet får avseende å sådan kronan tillhörig andel i samfälld mark eller rättighet, som prövas i värde uppgå till högst 1,000 kronor. Däremot torde det icke vara erforderligt att bemyndigandet begränsas att endast gälla egendom, som är ställd under domänstyrelsens förvaltning. Detta bemyndigande torde i likhet med det tidigare lämnade medgivandet att förordna om avstående av mark från kronoegendomar m. m. böra erhålla giltighet för

Departements-
chefen.

ett budgetår i sänder. Första gången torde bemyndigandet emellertid böra äskas för tiden intill den 1 juli 1941.

Därest ett bemyndigande av den nu angivna innebörden erhålles, torde det ankomma på Kungl. Maj:t att meddela beslut i de båda förut omförmälda ärendena angående godkännande för kronans räkning av beslut om avhändande utan vederlag av samfälligheter, däri kronan äger del. Enligt vad jag inhämtat torde nämligen värdet av kronans andelar i dessa samfälligheter för fastigheterna Vellinge nr 22 och 30 samt Västra Värlinge nr 14 icke uppgå till högre belopp än respektive omkring 45, 180 och 80 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

A) att för tiden 1 juli 1940—30 juni 1941

dels medgiva, att, då för ändamål, för vars tillgodoseende enligt gällande lag annan än kronan kan förpliktas att efter expropriation avstå fastighet eller upplåta nyttjanderätt eller servitutsrätt därtill, erfordras, att kronan tillhörig mark tas i anspråk, förordnande om avstående av marken eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till densamma må, utan riksdagens hörande i varje särskilt fall, meddelas:

a) av Kungl. Maj:t, där fråga är om avstående eller upplåtande av mark för järnväg eller elektrisk anläggning eller där jordområde, som skall avstås eller vartill särskild rätt skall upplåtas, är bebyggt eller överstiger 5 hektar eller i värde uppgår till mer än 2,000 kronor; samt

b) i övriga fall av den centrala förvaltningsmyndighet, under vars vård och inseende fastigheten står;

dels ock besluta:

1) att för mark eller särskild rätt, som sålunda avstås eller upplåtes, lösen eller ersättning skall med nedan angivna undantag utgå efter ty i lagen om expropriation är föreskrivet och till beloppet bestämmas

a) i de fall, då Kungl. Maj:t beslutat om markens avstående eller upplåtande, såvitt ej Kungl. Maj:t finner skäligt förordna om ersättningens bestämmande av sådan nämnd, som omförmäles i lagen om expropriation, av tre gode män, av vilka länsstyrelsen i länet och sökanden, var för sig, utse en och domaren i orten den tredje; Kungl. Maj:t dock obehaget att, då fråga är allenast om begagnande av mark för ändamål, som förut nämnts, utan att marken avstås, besluta om ersättningens bestämmande på sätt Kungl. Maj:t prövar lämpligt; samt

b) i fråga om sådan mark eller särskild rätt, om vars avstående eller upplåtande central förvaltningsmyndighet förordnat, av samma myndighet;

2) att i fråga om mark, som är avsedd att användas för framdragande av elektrisk ledning, utom vad under 1) stadgas jämväl föreskrifterna i lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, skola lända till efterrättelse;

3) att, där Kungl. Maj:t lämnat kommun, enskild person eller bolag tillstånd att inom riket anlägga järnväg eller där fråga är om anläggande eller förändring av allmän väg, medgivande må, där så med hänsyn till särskilda omständigheter prövas skäligt, lämnas ej mindre därtill att mark, som står under kronans omedelbara disposition eller tillhör någon av de under bruk och bergverk för nödigt skogsfång upplåtna allmänningar eller någon av de genom domänstyrelsens försorg utarrenderade kronoegendomar, vilka icke upplåtits till stuterierna eller Vadstena krigsmanshusfond, må avstås eller upplåtas utan annan ersättning till kronan än att, därest och i den mån å marken växande skog ingår i överlåtelsen och det icke finnes skäligt annorlunda medgiva, ersättning för sådan skog skall utgå efter vederbörande myndighets bestämmande; än även därtill att för företaget i fråga må kostnadsfritt begagnas sådana å kronans ägor belägna kalk- och stenbrott samt grustäkter, som kunna vara disponibla; samt

4) att vad sålunda stadgats icke har avseende å de fall, då rätt eller plikt att lösa kronan tillhörig mark följer av bestämmelse i allmän lag;

B) att för tiden intill den 1 juli 1941 medgiva, att, då enligt 7 § lagen den 13 juni 1921 (nr 299) om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter beslut fattats om avhändande utan ersättning av samfälld mark eller rättighet, däri kronan äger del, Kungl. Maj:t må, utan riksdagens särskilda hörande, för kronans räkning godkänna beslutet, så framt värdet av kronans andel i samfälligheten prövas uppgå till högst 1,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Fritz af Petersens.

